

EKONOMIJA OBJAVE „ČINIMA I RIJEČIMA“

(DV 2)

Franjo CAREV

Božja objava, a prema tome i vjera koja joj odgovara, ima za predmet nadnaravne stvarnosti koje ljudski um ne bi nikada mogao shvatiti u njihovoj cjelini, i za koje je ljudski jezik neadekvatan. Naše riječi, pojmovi i sudovi mogu na njih smjerati u intencionalnosti vjere. Znamo da se realnosti uvijek izdižu iznad onoga što o njima možemo misliti i reći.

Prije negoli čovjek prihvati neki sadržaj u vjeri, potrebna je objava (revelatio) kao čin Boga koji govori čovjeku da upozna tko je on i da mu očituje razne aspekte svoje ekonomije spasenja. Pod ovim se kutom Konstitucija Dei Verbum dotiče problema: »Bog je odlučio u svojoj dobroti i mudrosti da se objavi i da uvede ljude u misterij svoje volje« (usp. Ef 1,9). Po tom misteriju ljudi u Kristu, Riječi koja se utjelovila, i u Duhu Svetom imaju pristup k Ocu.

Sadržaj je objave misterij, a i način na koji se taj sadržaj objavljuje također je misterij. Dodd kaže: »To je misterij načina koji Bog upotrebljava da preko nesavršenih misli i osjećaja, riječi i čina krhkih ljudi saopći vječnu istinu kako ovim ljudima tako preko njih i drugima.«¹ Sama Biblija nema ustaljenu terminologiju o božanskoj objavi. Odvijanje i značenje objave izražava na razne načine. Teološki se tu naporno vodila rasprava.²

Danas, kad se više nego ikada egzegetska znanost teološki angažira, ovim se pitanjima poklanja najviše pažnje. Pitanjem objave³ pozabavio se I vatikanski sabor, a koliko je bilo truda i naprezanja oko formulacije konstitucije Dei Verbum na II vatikanskom saboru (1962-1965), posebno u pitanju objave, suvišno je spominjati.

Ovdje nas posebno zanima izraz u br. 2 iste Konstitucije: »Ekonomija spasenja biva činima i djelima«.

1. Objava riječju, ali ne samo riječju

Da se Bog služi govorom i riječju kao sredstvom objavljivanja, nije razumljivo po sebi, nego je to značajno obilježje biblijske objave.

1. DODD C. H., *The Authority of the Bible*, Revised Edition, London and Glasgow 1960, str. 27.

2. SCHNACKENBURG R., *Von der Wahrheit die freimacht*, München 1964, str. 91—92.

3. Sessio III, cap. 2, DENZINGER 1785—1788.

U vankršćanskim religijama do »objava« u ekstazama dolazilo se na prezanjem odozdo. Ako Biblija i govori o viđenjima proroka, viđenja tu imaju podređeno značenje; odlučujuća je objava riječju, neum Jahve, što je prorok kao Božji govornik proglašuje. »Bog koji je nekada mnogo puta govorio ocima po prorocima, progovori nama u ove posljednje dane po Sinu...« (Hebr 1,1 sl.). Biblija je svjedočanstvo Božjega govora ljudima tokom stolieća, raznoliko svjedočanstvo mnogih govornika.⁴ Konstitucija Dei Verbum posebno naglašava ulogu riječi Božje: Bog oslovljava liude kao prijatelje i s njima vodi razgovor. Objava se riše kao susret Boga sa čovjekom. Tu se Bog obraća čovjeku i očituje mu blagu vijest spasenja. Nađe li Božja živa riječ odjeka u čovjekovu srcu, susret završi činom vjere. Savez prijateljstva ima krunu u zajednici života⁵. Postojanje i važnost razgovora Božieg sa čovjekom tokom povijesti ističe posebno Pavao VI u okružnom pismu Ecclesiam suam od 6. kolovoza 1964. Objava se tu promatra pod posebnim vidom Božieg razgovora s ljudima, koji se na žalost često prekida pa ponovno uspostavlja. Ovaj je dijalog započet Božjom inicijativom⁶.

Kako je uloga riječi za Crkvu od najveće važnosti, ukoliko je ona sama narod koji sluša riječ i mjesto gdje riječ nastavlja svoj rad i gdje se u srcu svieta očituje prisutnost Logosa Objavitelja,⁷ jasno je da se tu radi o temelinom pojmu koji je vezan na biblijsku ideju objave i na poviesnu realizaciju nacrtu spasenja. Ista Riječ kojom je Bog na početku stvorio svijet, na svijetu se očitovala kao život i svjetlost ljudima (Iv 1,1—14).

No ako se pođe od tako otvorene perspektive, možemo se lako naći u napasti da objavljenim istinama koje tvore predmet naše vjere, damo isključivo intelektualistički, tj. apstraktni sadržaj. Moramo, međutim, znati da riječ Božja, kako je predstavlja Sv. pismo, nije realnost intelektualnog reda: ona je dinamička realnost, sila na djelu, koja s jedne strane djeluje u svijetu, stvara sve stvari (Ps 33, 6; usp. Iv 1,3), ostvaruje Božje nacрте u ljudskoj povijesti (Iz 55,10—11), a s druge prelijeva se u ljudske riječi na usnama Božjih poslanika da omogućiti shvatiti smisao objave činima⁸. P. Benoit to zgodno obrazlaže: Bog se nije dao upoznati diktirajući apstraktne istine: gestis et verbis on se objavio kao »jedini, istiniti i živi« Bog dajući svomu narodu »da upozna kakve nacрте Bog ima s ljudima« (Dei Verbum, br. 14). Biblijska objava nije toliko očitovanje jednoga ili drugog Božjeg otajstva, koliko osobni susret sa živim Bogom⁹.

Biblijski je pojam objave moguće shvatiti — ako se uoči značenje termina *dabar* (riječ). Taj hebrejski termin nije samo zvuk koji predočuje pojam nekako otprilike kao grčki termin *logos*; on znači stvar

4. SCHNACKENBURG R., nav. dj., str. 35—48.

5. »Deus . . . homines tamquam amicos alloquitur (cfr. Ex 33, 11; IO 15, 14—15) et cum eis conversatur (cfr. Bar. 3, 38), ut eos ad societatem secum invitet in eamque suscipiat« — **Dei Verbum**, nr. 2. Uz allocutio et conversatio« (br. 2) Konstitucija govori još o »colloquium Dei cum Filii sui Sponsa« (br. 8) i »colloquium inter Deum et hominem« (br. 25).

6. PAULI PAPAE VI, *Litterae Encyclicae Ecclesiam suam*, AAS 56 (1964), str. 641—642.

7. GRELOT P., *Exégèse, théologie, pastorale*, u *Nouvelle Revue Théologique* 98 (1966), str. 133.

8. GRELOT P., nav. dj., str. 133.

9. BENOIT P., *OP, Inspiration et Révélation*, u *Concilium*, Nr. 10, str. 23.

ili tačnije pozadinu neke stvari. Danas je nedvojbeno da semitski mentalitet iz kojeg je nikla Biblija, stoji u suprotnosti grčkom mentalitetu. U čitavoj Bibliji naglasak nije toliko na spoznaji i kontemplaciji koliko na djelovanju i ljubavi. To vrijedi kako za SZ tako i za NZ. Hebrejac ne misli o Bogu u propozicijama. Po njegovom shvaćenju Bog je onaj koji djeluje, a ne koji vodi rasprave. Hebrejac misli u egzistencijalističkim terminima radije negoli u terminima esencijalističke filozofije. Isus nije objavio neki sistem kako bismo mogli usvojiti izvjesne spoznaje, on je objavio put kojim treba ići. Njegova »istina« nije predmet intelektualne spekulacije, ona je »put« i »život« (Iv 14.6). On je govorio, ali su njegova osoba i njegova djela govorila glasnije nego njegove riječi. Ivan i Pavao ne razvijaju *theologiae essentialium*, ne traže metafizičko tumačenje Kristova misterija. Njegova je pažnja usmjerena na Kristovu misiju, a ne na analizu njegove osobe. Teologija im je i kristologija funkcionalna¹⁰. Sv. Toma nije imao ovakovo shvaćenje Biblije, a nije ga ni mogao imati, jer je to rezultat modernog istraživanja¹¹.

Imamo li ovo na nameti, lako je uočiti kako je moguće gubiti svijest da je Bog prvi darivatelj i prvi činilac u odnosu na objavljene istine, o kojima raspravljaju priručnici nadugo i naširoko. Sadržaj objave moguće je otkinuti od samog događaja objave i konservirati ga u nepreglednom nizu postavki. Sadržaj objave je doduše dar, poklon, ali kojeg bi se trebalo sa zahvalnošću sjećati. Dar ostaje, ali spomen iščezne. Poklon, uzet iz ruke darovatelja, postane nešto samostalno. Čin darivanja ukazuje se kao podređena služba poklonu, o kojem se upravo radi. Istina, Crkva ima dužnost da sadržaj objave uokviruje u dogme, ali je opasnost tu u osamostaljenju. Zadatak je teologije da sadržaje objave preuzme kao poklonjeni materijal i dalje ga razrađuje, ali se treba čuvati da znanost viere umjesto da stoji u službi vjere, bude ontorećenjem žive vjere¹². U susretu s objavljenim istinama, ako se one iznose u ukočenim shemama nepreglednog niza postavki, viernik se nađe suočen umjesto sa živom vodom sa »zamrznutim vodopadom« (E. Brunner).

2. Objava činima, ali ne samo činima

Navedeno nepotpuno shvaćanje objave dalo je povoda K. Bartu da je negdje zapisao: »Ljudski govor neka zašuti da bi se nešto moglo prije dogoditi«. ¹³ Božju objavu riječima počelo se zabacivati. Realno općenje između Boga i čovjeka, između akta Božjega i njegovih očitovanja

10. JONES A., *God's Living Word*, (Deus Book Press), New York 1965, str. 188. — Za Grka je logos instrumentat i izražaj misli čak ako misao ostane neizgovorena. Naprotiv, kad Hebrejac govori o »riječima«, *dabar*, on uvijek misli o nečemu čudesno djelatnom. Kad govori o riječi Božjoj, *debar Jahve*, on misli o izražaju Božje suverene volje na stoga o *vehiculumu* njegove neodoljive moći. Usp. JONES A., *God's Living Word*, 16—17; KEVIN CONDON, *Word and Logos* — Reflections on the Problem of Inspiration, u *The Irish Theological Quarterly* 33 (1966), str. 116 sl.

11. HARRINGTON W. J., *Zeugnis der Offenbarung*, Band I, Einführung in die Bibel, Stuttgart 1966, str. 46.

12. SEMMELROTH O., *Verlust des Personalien in der Theologie und die Bedeutung seiner Wiedergewinnung*, u *Gott in Welt* — Festgabe für Karl Rahner — Band I, Freiburg—Basel—Wien, 1964, str. 318—319.

13. BART K., *Zwischen der Zeiten*, 8. Heft, str. 428. Citirano prema GROSCHKE R., *Et intra et extra*, Düsseldorf 1958, str. 166.

u povijesti su spasenja potisnuti. Božja riječ nije tu više zato da je shvatimo. Bog i čovjek svedeni su na paralelne monologe. Treba reći da katolička teologija zastupa mogućnost susreta i dijaloga između čovjeka i Boga. Taj dijalog omogućuje analogija između božanskog i stvorenog područja kao i čovjekova receptivnost i sposobnost¹⁴.

Zastupnici »objave putem povijesti« daju gotovo isključivo važnost objavi činom koja se dogodila u nekom povijesnom razdoblju, dok je uloga Božje riječi vidno smanjena, ako ne ponekad i sasvim potisnuta. Reagirajući na intelektualističko shvaćanje objave i zabacujući semitski, integralni pogled ne smije se sjećati glavu da bi se spasilo srce.

Doduše, objava je vezana na ljudsku povijest, posebno na povijest naroda ugovora u SZ, no ona nadilazi povijesno zbivanje. Ona uvijek važi, a na svom je vrhuncu — u objavi Sina Božjega — konačna, eshatološka. Ona je povijesna i u tom smislu, što čovjeka kao samoodredivo biće, bačeno između prošlosti i budućnosti, oslovljava i pozivlje na odluku.

Za egzistencijalističku filozofiju je pitanje kako eshatološka objava pogađa čovjeka u njegovoj situiranosti, tj. da li se mogu predočiti »objektivirane istine«, ili objava kao eshatološki događaj stavlja čovjeka pred odluku da ostvari ili promaši svoj pravi ja. Tim je putem poodavno krenuo R. Bultmann. Za njega objava nije prosvjetljenje, saopćavanje znanja već događaj, u koji spada naviještanje. Isus je poslan da objavi *da je on objavitelj* ali ne i *istine* koje objavljuje. Da je Isus poslan kao objavitelj, to treba vjerovati i u tom imati život. Ne objavljuje se *nešto* u što treba vjerovati. Što je onda objavljeno? Bultmann na to odgovara: »Upravo ništa, ukoliko pitanje o objavi pita o naukama do kojih ne bi mogao doći ni jedan čovjek, o otajstvima, koja kad su jednom saopćena, zauvijek bivaju spoznata. Nego sve, ukoliko su čovjeku otvorene oči o sebi samom te on sebe opet može razumjeti.«¹⁵

Ako gledamo Ivanovo evanđelje, na koje se Bultmann posebno pozivlje, jasno je da vjernik mora dati pristanak ne samo na to da je Isus objavitelj nego i na istine što ih on objavljuje. Nepristrano promatranje naročito Staroga zavjeta vodi k drugim zaključcima negoli je onaj egzistencijalistički. Povijest izabranog naroda je povijest spasenja u kojoj i s kojom se zbiva božanska objava. G. von Rad kaže: »Svjedočanstva se tradicije ograničavaju na to da odnos Jahvea prema Izraelu i prema svijetu predoče samo u jednom vidu, naime, kao nastavljeno božansko djelovanje u povijesti. Time je rečeno da je vjera kod Izraela načelno povijesno-teološki fundirana.«¹⁶ Isti naglašava da je povijesno — kritička povijesna znanost u posljednjih 150 godina postavila imponirajući sliku povijesti izraelskog naroda. Jacob E. veli : »Ono

14. LATOURELLE R., *Théologie de la Révélation*, Paris 1963, str. 475.

15. BULTMANN R., *Der Begriff der Offenbarung im Neuen Testament*, in *Glauben und Verstehen*, Ges. Aufsätze III, Tübingen 1960, 29. Citirano prema SCHNACKENBURG R., nav. dj. 99. Pod konac svoje knjige *Jesus*, Tübingen 1965, str. 148 BULTMANN se izražava ovako: »Durch das Wort, das als Anrede neu in die Situation des Menschen hineintritt, wird er vor die Entscheidung gestellt, und dadurch wird das Wort für ihn Ereignis. Also nicht objektiv zubeachtendes Wort is es Ereignis; sondern der Hörer gehört dazu, damit es Ereignis wird«.

16. VON RAD G., *Theologie des Alten Testaments I*, München 1957, str. 112—113.

što čini posebnost biblijske objave jest to, što se Bog veže na događaje povijesti da putem njih očituje svoj nacr¹⁷. *Vriezen Th. C.* promatrajući povijesni karakter vjere izraelskog naroda i Staroga zavjeta kaže: »U SZ objavljuje se živi Bog time što stupa u direktni odnos sa svojim narodom Izraelom, kao Bog spasenja, kao Otkupitelj i tako ujedno kao Stvoritelj, Uzdržavatelj i Preporoditelj svijeta. Ovo djelo nastavlja Bog u NZ u Isusu Kristu o kojemu Crkva priznaje da je on put, istina i život.«¹⁸

Povezivanje objave s poviješću mnogi ne procjenjuju pravilo. *Pannenberg* u suradnji s *R. i T. Rentdorffom* te s *U. Wilckensom* zastupa teoriju o »indirektnom Božjem samoobjavljivanju putem povjesnosti«. On isključuje Božje direktno samosaopćavanje. »Samoobjava Božja nije se po biblijskim svjedočanstvima izvršila direktno nekako na način teofanije, već indirektno Božjim povijesnim činima.« Na SZ to primjenjuje *R. Rentdorff* a na NZ *U. Wilckens*. Činjenice su očigledne po sebi, i »neizravno kao čini Božji bacaju svjetlo natrag na samoga Boga«.¹⁹ Po njemu Božja riječ postaje objavljenom tek kad je izvršena. Što reći na to?

Gledamo li npr. poučnu literaturu SZ, lako se uvjeriti da Bog može djelovati u ljudskom životu osim svojim činima i svojim govorom. Područja o kojima tretiraju Psalmi ne idu u prilog mišljenju da je objava putem povijesti temeljni motiv starozavjetne misli. Ni događaji prilikom Izlaska ne predstavljaju božanske čine kao temelj sve spoznaje o Bogu. Oni predočuju kako Bog slobodno opći s ljudima, a posebno s Mojsijem prije, za vrijeme i poslije ovih događaja²⁰.

Kako se vidi, kod ovoga teološkog nazora, koji se suprotstavio dijaletičkoj i egzistencijalističkoj teologiji, njihalo se pomaklo predaleko na drugu stranu. Ako se u biblijskoj objavi potisne ili sasvim istisne Božji govor i pri tom se imaju u vidu samo Božji čini, opasnost je da Biblija dobije čudan izgled. Ona postaje slijepim gigantom, Samsonom izvađenih očiju (*A. Jones*). Kršćanstvo tu više nije historijska religija s raspoznajnim znakom.

3. Povezanost čina i riječi u Božjoj objavi

Konstitucija *Dei Verbum*, br. 2. polazi srednjim putem. Ona povezuje Božje čine s Božjim govorom u djelu Božjeg samoobjavljivanja²¹. To je prvi put da jedan dokumenat crkvenog učiteljstva opisuje ekonomiju spasenja u njezinu konkretnom očitovanju i u ovoj aktivnoj fazi koja je privodi u opstojnost.

17. JACOB E., *Théologie de l' Ancien Testament*, Neuchâtel 1955. str. 153.

18. VRIEZEN TH. C., *Theologie des AT in Grundzügen*, Neukirchen 1956, str. 10—11.

19. *Offenbarung als Geschichte*, in Verbindung mit R. RENTDORFF, U. WILCKENS, T. RENTDORFF. Hrsg. von W. Pannenberg, Göttingen 1961, str. 91 i 16. Citirano prema SCHNACKENBURG R., nav. dj., 104. Pannenbergovih 7 teza podvrgava kritici COLLINS G. G. O, *SJ. Revelation as History*, u *Heythrop Journal — A Quarterly Review of Philosophy and Theology* 7 (1966) str. 397—406.

20. BARR J., *Revelation through History*, u *Theology Digest* 13 (1966) str. 25—26.

21. »Haec revelationis oeconomia fit gestis verbisque intrinsece inter se connexis...« — *Dei Verbum*, nr. 2. Riječ »gesta« je po sebi personalistički zvonkija od riječi »facta«. Riječ gesta dolazi ponovo u br. 14. iste Konstitucije dočim u br. 17. stoji »facta et verba«.

Kao što čovjek može s drugim čovjekom općiti npr. gestima, činima, riječima, slikama, grafičkim znakovima, itd., isto tako može i Bog s čovjekom općiti na više načina. Bog saobraća s čovjekom i činom i riječju.

Pod riječju *gesta* (osobni čini) treba shvatiti sva djela u ekonomiji spasenja. Neka je djela Bog izveo izravno, a neka posredstvom proroka. Neka djela potječu od redovite Božje providnosti, a neka su prava čudesa. No i jedna i druga divno su raspoređena po mudrom nacrtu. To su u SZ npr. događaji prilikom Izlaska, ustanova kraljevstva, Božje kazne, ropstvo, nacionalna i vjerska obnova. U NZ spomenimo: djela iz Isusova života, posebno njegova čudesa, njegovu smrt, uskrsnuće i proslavu.

Bog s ljudima i razgovara. »Et cum eis conversatur«. Riječi su uzete iz Bar 3,38 a označuju Božju Mudrost koja silazi s neba da se nastani među ljudima, utjelovljujući se u židovskoj Tori. Koncil spominje ovu puninu objave gdje osobna Božja Mudrost putem utjelovljenja zahvaća u ljudsku egzistenciju, živi s ljudima i s njima razgovara. O tom ima govora posebno u IV pogl. Konstitucije Dei Verbum.

Verba označuju riječi Mojsija, riječi proroka koje tumače Božje čine u povijesti. To su također riječi Kristove koje tumače smisao njegovih čina. To su napokon riječi apostola, svjedoka i autentičnih tumača Kristova života²².

Konstitucija posebno ističe da su čini i riječi jedno s drugim u uskoj vezi i izmjeničnoj službi. Čini u povijesti spasenja očituju i potkrepljuju nauku i stvarnosti označene riječima, a isto tako riječi proglašavaju čine i obasjavaju misterij koji se u njima krije²³. Tokom svete povijesti na mnogo mjesta Bog očituje svoj nacrt spasenja činom kojim ga ostvaruje npr. izbavljenje iz egipatskog ropstva već po sebi očituje zahvat Boga spasitelja i samo spasenje. Ili npr. ozdravljenje uzeta čovjeka očituje Kristovu izbaviteljsku moć i samo oslobođenje od grijeha koje on izvodi u duši.

S druge opet strane čini (gesta) potkrepljuju, tj. potvrđuju duboku, tajanstvenu stvarnost koja se krije u činima a označena je riječima. Izlazak iz Egipta potvrđuje obećanje što ga je Bog dao Mojsiju s obzirom na izbavljenje naroda. Ozdravljenje uzeta u NZ pokazuje i dokazuje vrijednost riječi Sina Čovječjega koji kani opraštati grijeha. Kristovo uskrsnuće potvrđuje istinu njegova svjedočanstva i zbilju njegova poslanja kao Sina Očeva, koji je došao da spasi ljude od grijeha i smrti.

Događaji u ekonomiji spasenja mogu katkada biti dvoznačni ili nejasni. Riječ tu treba da ukloni svaku nejasnoću i da pokaže jedinstveni smisao Božjih čina.

22. LATOURELLE R., *La révélation et sa transmission selon la Constitution Dei Verbum*, u *Gregorianum* 47 (1966) str. 10—11.

23. »... ita ut opera, in historia salutis patrata, doctrinam et res verbis significatas manifestent ac corroborent, verba autem opera proclamant et mysterium in eis contentum elucident«, *Dei Verbum*, nr. 2.

Izraz *inter se connexis* ne znači uvijek vremensko prisno sjedinjenje između riječi i čina nego vezu naravi. Katkada, naime, riječi prate čin, a katkada dolaze iza čina ili naviještavaju čin.

Katkada su riječi i nauka važnije, npr. u poučnim knjigama, u Govoru na gori, a drugi put su događaji važniji, npr. u povijesnim knjigama, u događajima muke, smrti i uskrsnuća Kristova²⁴.

Uz navedeno, Koncil podvlači i povijesni i sakramentalni značaj objave: to su događaji protumačeni od proroka, Isusa Krista i apostola. Povijesni se značaj objave ispoljava u samom Božjem činu koji izlazi iz svoga misterija i zahvaća u povijest prema mudrom nacrtu, koji je u stvari ekonomija objave i spasenja, napokon u tumačenju ovih događaja riječju. Sakramentalni se značaj objave ispoljava u prožimanju i izmjeničnom podržavanju čina i riječi. Bog postavlja događaj i ujedno razvija njegovo značenje; zahvaća u povijest i kaže zašto je učinio zahvat.

Ova opća struktura objave koja je preuzeta u pogl. IV, br. 14 za SZ, a u pogl. V, br. 17 za NZ iste Konstitucije²⁵ dovoljna je da kršćansku objavu razlikuje od svakog drugog oblika objave filozofskog ili gnostičkog tipa²⁶

Z a k l j u č a k

Katolička teologija nije poricala da u cjelokupnom procesu objave izvjesnu ulogu igra uz Božju riječ i Božje djelovanje. No ta uloga nije uvijek bila shvaćena u pravilnom nutarnjem odnosu prema objavi, pogotovo nije se smatrala bitnim elementom Božjeg samoobjavlivanja. Često je puta Božje djelovanje bilo prikazivano samo kao legitimacija onoga koji nastupa u ime Božje kao posrednik objave: Isus Krist, apostoli, proroci Starog zavjeta. Objava je *locutio Dei attestans*, a nipošto nije *nuda vox Dei*. Bog ne objavljuje toliko *nešto* mnoštvom izreka, iako pojedinačni izrazi imaju svoju funkciju u cjelini objave. Kod objave se prije svega radi o tom da Bog objavljuje samoga sebe.

Bog se objavljuje riječju i činom, a čin i riječ tumače jedno drugo. Božje djelovanje, popraćeno i prožeto Božjom riječju, gubi svoju anonimnost. Riječ tumači Božje djelovanje, još više, ona ga personalizira²⁷.

24. LATOURELLE R., *La révélation et sa transmission selon la Constitution Dei Verbum*, str. 13—14.

25. »Amantissimus Deus . . . ita se tamquam unicum Deum verum et vivum **verbis ac gestis** revelavit ut Israel, quae divinae essent cum hominibus viae experirentur easque, ipso Deo per os prophetae loquente, penitus et clarius in dies intelligeret atque latius in gentes exhiberet» (nr. 14) — »Christus Regnum Dei in terris instauravit, **factis et verbis** Patrem suum ac Seipsum manifestavit, atque resurrectione et gloriosa ascensione missioneque Spiritus Sancti opus suum completeret complevit» (nr. 17).

26. LATOURELLE R., *La révélation et sa transmission selon la Constitution Dei Verbum*, str. 14. — Analogiju koja postoji između čina, o kojima izvješćuje Sv. pismo, i sakramenata posvjedočuju već sv. oci. Nakana je Koncila istaknutj unutarnji odnos između nauke spasenja i »resa», pri čemu se »res» odnosi kako na Božji nacrt spasenja tako i na njegove čine spasenja. Usp. STAKEMEIER R., *Die Konzilskonstitution über die göttliche Offenbarung*, Paderborn 1966, str. 109.

27. SEMMELROTH O., *Zu Bedeutung der Konzilskonstitution über die göttliche Offenbarung*, u *Pastoralblatt*, April 1966, str. 101; SEMMELROTH O. — Zerwick M., *Vaticanum II über das Wort Gottes*, Stuttgart 1966, str. 14—15.

SUMMARIUM

Oeconomia revelationis fit »gestis et verbis« (DV 2). — Cuidam conceptualismo et intellectualismo relate ad explicationem revelationis, a quibusdam opponitur certus existentialismus qui dum effert momentum revelationis practicum, negligit eius aspectum intellectualem. Attamen, neutrum valet si exclusive sumitur. Advertandum est ad modum cogitandi, seu potius valorisandi qui Hebraeo proprius est: ille enim non cogitat in propositionibus speculativis, sed potius in categoriis existentialibus. Non ille Deum concipit, sed Deus se ipsi revelatet, ille Deum quodammodo percipit; Deus eius non est talis qui disputat, sed agit. Joannes et Paulus minus de Christi persona, eiusque intima constitutione cogitant, magis autem de eius missione: christologia eorum est »functionalis«. Unde revelatio fit verbis, at non tantum verbis; fit etiam gestis, at non tantum gestis: nec verba sola, in Scripturis scripto consignata, Deum revelant; nec gesta tantum, quae a Scripturis referuntur, Deum praesentem manifestant — sed, quodammodo sacramentaliter, »gestis et verbis intrinsece inter se coniunctis«. Unde, gesta Dei in historia salutis non sunt tantum argumenta probantia revelationem, sed sunt ipsa revelatio, quae tamen — dum ipsis verbis novam dimensionem tribuit, verbis indiget ut explicetur.